

TÜRKİYE’NİN KUZEY IRAK BÖLGESİ VE KÜRT SORUNUNA YAKLAŞIMININ İNCELENMESİ: 2000-2007 DÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Sezai ÖZÇELİK¹

ÖZ

Soğuk Savaştan galip çıkan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), tek kutuplu dünyada süper güç statüsünü sürdürebilmek için Ortadoğu bölgesini tamamen kontrol etmek istemektedir. Bölgeye yönelik Türkiye ve ABD politikaları 1 Mart Tezkeresine kadar paralellik göstermiştir. Tezkereden sonra ise özellikle Kuzey Irak’a yönelik Türkiye ve ABD politikalarında belirgin bir ayrışma mevcuttur. Bu çalışmada; Kuzey Irak’taki yapılanma ve gelecekte alabileceği şekle yönelik Türkiye’nin genel olarak Irak ve özelde Kuzey Irak bölgesine yönelik dış politika yaklaşımları çerçevesinde incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kürt Sorunu, Kuzey Irak, Partiya Karkiya Kurdistan (PKK), Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Türkiye.

A RESEARCH OF TURKEY’S NORTHERN IRAQ AND KURDISH QUESTION APPROACHES: 2000-2007 PERIOD

ABSTRACT

Having been victorious on the Cold War, the United States of America (USA) has intended to carry on its superpower status in the unipolar world in order to control completely the Middle Eastern region. The Turkish and American policies as regards to the Middle East showed a parallelism until the motion dated on March 1 2003. But after the Motion, the policies of Turkey and the USA concerning the Northern Iraq has diverged. In this study, the researcher attempt to link the foreign policy approaches of Turkey’s Iraq policies in general and Turkey’s Northern Iraq policies in particular about the Turkish policies with regard to the present and future structuring of the Northern Iraq.

Keywords: Kurdish Question, Northern Iraq, Partiya Karkerên Kurdistan (PKK), United States of America (USA), Turkey.

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sezaiozcelik@gmail.com / Coventry Üniversitesi, Barış ve Uzlaşma Çalışmaları Merkezi (Centre for Peace and Reconciliation Studies), Misafir Öğretim Üyesi - Misafir Araştırmacı, sezai.ozcelik@coventry.ac.uk

1. Giriş

Türkiye, 20. yüzyılın son çeyreğini, toprak ve ulus bütünlüğünü, kuruluş felsefesini ve dayandığı temelleri koruma mücadelesiyle geçirdi. Temelleri 1978 yılında atılan ayrılıkçı terör örgütü Partiya Karkerên Kurdistan (PKK) eylemlerine 1984 yılında başladı. Örgüt zaman içerisinde siyasi oluşumları da yapılandırarak Türkiye'nin ulusal güvenliği üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmanın yanında ekonomik, sosyal ve insani kaynakların bir bölümünün bu soruna aktarılmasına sebebiyet verdi. Bütün bu gelişmelerin, dünyada örnek bir Ulusal Kurtuluş Savaşı'yla çoklu etnik ve dini yapıları Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinden yükselen demokratik-laik bir ulus devlet kuran Türkiye Cumhuriyeti için sadece günümüzde değil gelecekte ulus-devlet olarak varlığını sürdürmesine yönelik en önemli tehdidi oluşturduğu açıktır.

Türkiye'nin özelinde Kuzey Irak Sorunu inceleyen bu çalışmada genel olarak Türkiye'nin Irak Politikası ve özel olarak Türkiye'nin Kuzey Irak Yaklaşımı ele alınmıştır. Bu çalışmayı şekillendiren üç ana veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Birincisi, mevcut karar mekanizmalarındaki kişi ve kurumların Kuzey Irak, Kürt Sorunu, Türkiye-İrak ilişkileri gibi konular ile ilgili beyanları; ikincisi, konunun o dönemini daha güncel konular açısından anlamak açısından yerli ve özellikle yabancı gazetelerin konu ile ilgili makale yazıları; ve üçüncüsü ilgili kitaplar ve haber ajanslarından elde edilen veriler analiz edilerek bu çalışma hazırlanmıştır.

Bu çalışma temel olarak dört bölümden oluşmaktadır. İlk önce, Türkiye'nin Irak politikası 1915'ten 2007 tarihleri arası dönemde incelenecektir. İkinci olarak, Türkiye'nin Kuzey Irak yaklaşımının kısa bir analizi verilecektir. Diğer bir bölümde, geniş bir şekilde Türkiye'nin 2000 sonrası Kürt yaklaşımı ele alınacaktır. Sonuç bölümünde Kuzey Irak ve Kürt sorunu hakkında uygulanan politikalarının analizi yapılacaktır.

2. Türkiye'nin Genel Olarak Irak Politikası ve Kuzey Irak Bölgesine Yaklaşımı

2.1. Türkiye'nin Irak Politikası

30 Haziran 1915 tarihinde İngiliz Hükümetine verilen bir rapor Türkiye-İrak ilişkilerinin oluşması hakkında ipuçları vermektedir:

“Osmanlı Devletinin parçalanmasının, İngiliz çıkarları açısından daha uygun olacağı belirtiliyor, ama eğer parçalanacaksa, paylaşımın savaş öncesinde belirlenen etkinlik alanları dikkate alınarak yapılması öneriliyordu. Buna göre, İngiliz etkinlik alanı Şam'ın güneyinden başlayıp Zor – Zaho – Revandiz üzerinden İran sınırına ulaşacak hattın güneyini içine almalıydı. Bu sınır belirlenirken, İngiltere'nin Hindistan yolunun güvenliğiyle ilgili stratejik çıkarları, savaş öncesinde kurduğu ticari ilişkileri ve petrol kaynaklarıyla bağlantılı ekonomik çıkarları ve Arap nüfusun denetlenmesiyle bağlantılı siyasi çıkarları ele alınmıştı”(Kaymaz, 2003, 17).

Rapora göre, paylaşım gerçekleşirse Mezopotamya her ne pahasına olursa olsun İngiltere'nin kontrolünde olmalıydı.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Woodrow Wilson tarafından ortaya konan self determinasyon ilkesi ve uluslararası ilişkiler tarihinde sık sık görülen ve İngiltere'nin de

kullandığı böl-parçala-yönet stratejisinin günümüzdeki yansıması, Ortadoğu bölgesindeki ülkelerinin etnik ve mezhepsel olarak parçalanmasıdır. Görüldüğü gibi çoğunlukla iç dinamikler sonucu ortaya çıkan etnik çatışmalar uluslararası sistemin yapısındaki değişiklikler (tek-kutuplu sistem ile iki-kutuplu sistem) ile bölgesel çatışmalara doğru evrimleşebilmektedir. Bush Doktrini'nin bir parçası olarak özellikle Orta Doğu bölgesine demokrasi getirerek “demokrasiler birbiri ile savaşmaz” ilkesinde yola çıkarak ABD güvenliğine tehdit oluşturacak rejimlerin değiştirilmesi gibi unsurların etkisi ile 2000 yılından itibaren Irak, İran ve Türkiye üçgeninin bulunduğu bölge istikrarsızlık içine girmiştir. İlk önce Afganistan'dan Irak'a yapılan Amerikan askeri müdahalesi bölgede başta Kürt milliyetçiliği olmak üzere Arap, Türk, Fars ve diğer mikro milliyetçilik akımlarının birbirine karşı güç mücadelesine girmesi sonucu etnik temele dayalı çatışmaların tırmanmasına neden olmakta ve bu bölge ülkelerinin ulusal bütünlüklerine tehdit oluşturmaktadır. Bu süreç önce Irak ile başlamıştır. Bu halkanın bir ucunda İran ve diğer Ortadoğu devletleri bulunmakla birlikte halkanın sonunda Türkiye olma olasılığı vardır. Irak'taki bir parçalanma bölge ülkeleri için ister istemez bir domino etkisi gösterecektir.

ABD Osmanlıların Mezopotamya'da hüküm sürdükleri dönemlerde Şiiler ile Kürtleri daima ayrı idare altında tuttuklarını dikkate alacaktır (Sturmer, 2007).

Irak'ın parçalanma olasılığı özellikle 2000'li yılların ortasında çok fazla gündeme getirilmiştir. Örneğin, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül (2003-2007); “Irak küçük bir Ortadoğu. Her defasında tüm muhataplarımıza açıkça şunu söyledik, Irak'ın bölünmesi ülkede şimdikinden daha büyük kaos yaratır. Bu kaos sadece Irak'la kalmaz tüm bölgeyi kapsar, dolayısıyla dünya barışında ciddi şekilde tehlikeye girer. Biz şu görüşteyiz Irak bir Yugoslavya gibi olmaz. Çünkü Irak'ın komşuları Irak'ın Yugoslavya gibi bölünüp parçalanmasını istemiyor” (Gül, 2006), şeklinde beyanat vermesi parçalanmanın olasılık olarak ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

Türkiye o dönemde merkezi hükümeti olan ve toprak bütünlüğünü koruyan bir Irak'ı tercih etmektedir. Ankara Irak'a ilişkin diğer sorunlu konuların uluslararası ortamlarda özellikle Birleşmiş Milletler çatısı altında tartışılmasını ve çözülmesini talep etmektedir (Aras, 2004, 172).

Türkiye, her zaman, Irak'ın kalıcı barışa ulaşması için toprak bütünlüğünün ve ulusal birliğinin korunmasını ve doğal kaynaklarının Irak halkının tümünün zenginliği ve malı olarak kalmasını savunmuştur. Bu kaynaklar hiçbir şekilde nüfus gruplarına göre paylaşılmamalıdır. Türkiye Irak'ta, halkın tümünü temsil eden ve onlara karşı sorumlu, komşularıyla barış içinde yaşayan bir rejim görmek istemektedir. Irak'ın siyasi sisteminin ne olacağına Irak halkının tümünün katılım ve rızasıyla karar verilmelidir. Türkiye, ancak bu temel ilkelere tam anlamıyla saygı gösterildiği takdirde Irak'ın istikrarlı, müreffeh, kendi içinde ve komşularıyla barış içinde bir ülke olabileceğini düşünmektedir. Türkiye, dost ve müttefikleriyle birlikte bu amaca yönelik çabalara katılmaya kararlıdır ve Irak halkının tüm kesimlerini kucaklamaya devam edecektir.

“Türkiye Yeni Irak İdealine Bağlı” makalesinde Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan; Türkiye Irak'ın toprak bütünlüğünü koruma konusunda son derece kararlı olduğunu ve Washington'un da bu hayati konuya aynı derece hassasiyet göstermesinden dolayı memnun olduğunu belirtmiştir. Türkiye açısından diğer önemli bir konu Irak'ın doğal kaynaklarının merkezi hükümetin kontrolü altında olması gerektiği ve bunun Batı piyasalarına güvenli ve istikrarlı enerji arzının tek yolu olduğuna yaptığı vurgudur (Erdoğan, 2006).

3. Türkiye'nin Kuzey Irak Yaklaşımı

Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde yüzlerce yıl Türklerle birlikte yaşayan Kürtlerin bir kısmı Wilson prensipleri ve İngiliz vaatleri doğrultusunda 1919 başlarında özerk - (İngiliz mandası altında) (Sonyel, 1987, 27) veya bağımsız bir Kürdistan devleti talebinde bulunmaya başladılar. Kürt delegasyonunun başkanı rolüne bürünen Şefik Paşa, Paris'te yayımladığı bir kitapçıkta, gelecekteki Kürt devletinin sınırını şöyle tanımlıyordu: Kafkas sınırında Ziven'in kuzeyinden batıya, Erzurum, Erzincan, Kemah, Arapkir, Besni ve Divicik'e; güneyde Haran, Erbil, Kerkük, Süleymaniye, Sina hattından İran sınırında Ararat'a kadar olan bölge (Sonyel, 1987). Dünden bugüne bölgede çıkarı olan devletler tarafından sürekli istismar edilen bölgeye yönelik gelecekteki senaryoları tarihin perspektifi açısından değerlendirmek gerekir. "En güçlü, gücünü hak, boyun eğmeyi de ödev biçimine sokmadıkça hep egemen kalacak kadar güçlü değildir, gücünün hakkı işte burada gelir. "(Rousseau, 1990, 17) Hobbesian anlayışa benzer bir yaklaşım sergileyen Rousseau, "Toplum Sözleşmesi" adlı eserindeki bu alıntı ile bir anlamda Türkiye'nin Kuzey Irak yaklaşımını 2007'lere kadar gelen politikasını özetlemektedir.

Türkiye'nin Kuzey Irak'a yönelik politikasında üç parametre mevcuttur. Bunlar; Bağımsız bir Kürt Devleti, Kerkük bölgesindeki petrol yatakları sebebiyle Türkmenler ve PKK.

Yayımlanan Kürt devleti haritalarından, gerçekte nihai amacın federasyon olmadığı, Irak'ın kuzeyindeki oluşumun, İran, Suriye ve Türkiye'deki topraklarda oluşturulacak ayrılıkçı unsurlarla birlikte, birleşik bir Kürdistan kurma gayretine yönelik olduğu anlaşılmaktadır (Kocaoğlu, 1995, 25).

Bu dönemde her iki taraf bir yandan tırmandırma politikası izlerken öte yandan (de-escalation) Önce PKK terör eylemlerinin artması bilahare koordinatör atanması ve neticede sözde ateşkes ilan edilmesi önceden tasarımı yapılmış bir planın parçasıdır. Şu an için oynanan oyunun merkezinde Türkiye'yi ilgilendiren yönüyle Kerkük vardır. Yapılmak istenen Türkiye'nin Güneydoğu, Doğu Anadolu ve tüm ülke genelinde istikrarın sağlanmasında Talabani ile Barzani'yi arabulucu-garantör konumuna getirmek ve süreç içerisinde Kerkük'ü önce farklı statüde Kürt Yerel Yönetimine bağlamak, sonra zayıf bir hükümet ve gevşek bağlı federasyonlar oluşturmak, nihayetinde Kürt Devletinin kurulmasından önceki son adım olan Kerkük'ün Kuzey Irak'taki Federasyona dahil olması planlanmaktadır. Koşulların oluştuğu bir dönemde ise Kürt Devleti kurulacaktır. Türkiye'deki karar mekanizmasındaki kişi ve kurumlar, ayrı bir Kürt Devletinin kurulma girişimlerine yönelik konularda taviz veremeyeceklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'nin 2000 sonrası politikasını kısaca özetleyecek olursak; Türkiye, ısrarlı bir şekilde, Irak'ın toprak bütünlüğünü savunmaktadır. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki bağımsız bir Kürt devleti kurulmasına karşı çıkmasının ilk gerekçesi, kurulacak bu devletin Türkiye'deki Kürt nüfus ve Kürt milliyetçiliği üzerindeki oluşturacağı etkilerdir (Özkan, 2003, s. 502).

Kuzey Irak'ta ortaya çıkan siyasi oluşumun hiç şüphesiz sınırlar ötesinde üç ülkede birden yaşayan Kürtler üzerinde önemli etkilerde bulunacağı aşikardır. Bölgede zaten aşiret yapısının doğası gereği sınırlar ötesi bir geçişkenlik söz konusudur. Geçmişten beri bölgedeki Kürtleri birbirine bağlayıcı bir kavşak görevi görmekte olan Kuzey Irak sadece siyasi alanda (ya da milliyetçilik hususunda) değil, aynı zamanda küreselleşmenin ve yeni Irak'ın

sağlayacağı olanakları da kullanarak sosyal ve kültürel alanda da etkili olacaktır. Kuzeydeki (sadece siyasi değil, sosyal, kültürel, sanatsal ve edebi) fikirler, yayınlar, tartışmalar, kitle iletişim araçlarının verdiği imkanlarla komşuları da etkileyebilecektir.

4. Türkiye'nin 2000 Sonrası Kürt Yaklaşımı

AB ile katılım müzakerelerinin kısmen askıya alınmasından sonra Türkiye dış politika alanındaki öncelikleri yeniden tespit etmiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın: - "Irak, Türkiye'nin şu anda, AB sürecine göre çok daha öncelikli sorunu haline gelmiştir. Bunu da bundan sonraki süreçte dış politikamızın öncelikli konusu olarak değerlendirmeye devam edeceğiz" - yönündeki açıklamaları bu tahmini güçlendirmiştir (Kalkony, 2007). Dış politikada zorunlu istikamet değişikliğinde özellikle üç unsur öne çıkmaktadır. Birinci unsur, AB katılım müzakerelerinde sekiz başlığın dondurulması sonrasında Türkiye'de yaşanan geniş çaplı hayal kırıklığıdır. İkinci unsur, hükümetin 2007 yılında yapılan seçimlerde, AB katılımının günden güne zora girdiği bir sürece karşın, izlediği Avrupa siyasetiyle ulusal çıkarları gözden çıkardığı yönündeki ithamlarla karşı karşıya kalmak istememesidir. Üçüncü unsur, Araplar, Türkmen ve Kürtler arasında ihtilaflara neden olan kuzeydeki petrol kenti Kerkük'te 2007 yılı sonlarına doğru yapılması öngörülen fakat şu ana kadar yapılmamış olan halk oylamasıyla Kürtlerin, otonom Kürt bölgesindeki varlığı pekiştirilmek istenmektedir (Keetman, 2007).

AB sürecinde Türkiye bölgeye yönelik değişik taleplerle karşı karşıya kalmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin o dönemde neleri yapacağını yada yapmayacağını deklere etmesi ve buna yönelik politika oluşturması gerekmektedir. Örneğin, Alman bir gazetecinin kaleme aldığı yazıda;

“Ankara'nın Balkanlarda edindiği tecrübeler sonucu, bir ülkenin toprak bütünlüğünün, yalnızca birlikte yaşama iradesi mevcut olduğu sürece korunabileceğini bilmesi gerekirdi. Bu, Irak için şu anlama gelmektedir: Güneyde Şii, ortada Sünni ve kuzeyde Kürt olmak üzere üç ayrı devletin kurulması, istikrar ve demokrasi sağlanması için daha fazla şans sağlayacaktır. Taraflar bu şekilde hareket ettiklerinde, Ankara'ya buna onay vermektan başka bir yol kalmayacaktır, tabii ki eğer AB'ye girmek istiyorsa” (Schuster, 2006) diyebilmektedir.

Yabancı basından bir başka örnek şudur: “Türkiye iki bölgeyi, siyasi olarak eşit iki toplumlu federasyona dayalı Kıbrıs çözümüne uluslararası destek beklerken, kendi Kürt vatandaşları için bunun tam tersini savunuyor” (Hughes, 2006).

“Federal düzen Kürtlerin Irak'tan ayrılmasına ve bölgede büyük bir Kürt devletinin kurulmasına bir zemin oluşturur mu?” sorusuna Mesud Barzani şöyle yanıt veriyor: “Bağımsızlık Kürtlerin yasal hakkıdır ancak halihazırda menfaatlerimiz bizim demokrat ve federal bir Irak çerçevesinde kalmamızı öngörüyor” (Hadi, 2006). Böylece Barzani, bağımsızlığı Kürtlerin yasal hakkı olarak vurgulamakta ancak bu aşamada çıkarlarını Irak'ın bütünlüğünde görmekte idi. Daha sonra, “Irak'ın bölünmesi artık bir vakıa olmuştur, Kürtlerin bağımsızlıklarını ilan hakkı var” (El Kuds El Arabi, 2006) şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Iraklı Kürt liderler, bağımsızlığı sadece Iraklı Kürtler için değil, bölgedeki tüm Kürtler için meşru ve doğal bir hak olarak değerlendirmektedir. Türkiye, İran ve diğer

bölgelerdeki Kürtlerin haklarının verilmesi her platformda dile getirilmekte hatta haklarını gerekirse şiddet yoluyla elde etmelerinin mubah olduğunu belirtmekten de kaçınmamaktadırlar. Stratejik ve coğrafi bütünlüğü olmayan suni devletler yaratmak stratejisi doğrultusunda yönlendirilen Kürtlerin bağımsızlık istemeleri ya da Kerkük'ü zorla almaya kalkışmaları durumunda Türkmenlerin yanısıra, Şii ve Sünni Araplarla Kürtler arasında bir iç savaş çıkabilir.

Türkiye'nin son yıllarda sahiplendiği Türkmenler bölgenin asli unsurlarındandır. Türkler üç dalga halinde Irak topraklarına yerleşmişlerdir. Birinci dalga, Türk askerlerinden İslam dininin savunulması maksadıyla Bağdat'a bir miktar Türk'ün getirilmesi (694) ile başlamış ve yaklaşık yüz yıl boyunca küçük gruplar halinde devam etmiştir. İkinci dalga asıl önemli olan göç dalgasıdır ki, bu da Selçuklu ordusuna mensup Oğuz boyundan olan askerlerin Irak'a topluca göçleridir. Sultan Tuğrul'un Kuzey Irak'ı fethinden sonra Oğuz Türklerinin önemli bir kısmı bugün Türkmenlerin yaşadığı Musul ve civarını vatan olarak kabul etmişlerdir. Üçüncü dalga ise Osmanlılar zamanında olmuş. Yavuz Sultan Selim'in 1516'da Musul'u, Kanuni Sultan Süleyman'ın da 1534'te Bağdat'ı fethinden sonra yaşanan göçtür (Öke, 1995, 120). Bu yerleşim merkezleri, Irak'taki Türk nüfusunun en kuzey ucunu oluşturan Telafer'den itibaren şerit halinde güneye doğru uzanan Türk sahası, Irak Türklüğünün en büyük şehri ve merkezi olan Kerkük civarında genişleyerek ve Oğuzlardan Bayat boyunu da almak suretiyle, Bağdat şehrinin 120 km doğusundan darlaşarak, Türklerden oluşan Bedre kasabasına ve Tursak nahiyesine kadar uzar. Bu uzun şerit aynı zamanda eski İran – Osmanlı hududuna yakın hattır (Esin, 1976, 125). Bu gün için bu şerit doğuda Kürt bölgesi, batıda ve güneyde Araplar ile çevrilmiştir. Kanuni devrine ait 11 numaralı Kerkük Livası Mufassal Tahrir Defteri'nde Kerkük Livasında ikamet eden kişiler, bu kişilerin dini etnik kimlikleri, kimden ne vergi alındığı, hangi ürünlerin yetiştirildiği ve ticaretin yapıldığı gibi bilgileri içermektedir. Defterdeki bilgilere göre bölgede 7320 erkek nüfus yaşıyor ve bunun yüzde 90'ı Türk'tür (Saygı, 2004).

Kerkük'ün nüfus sayımı konusunda en gerçekçi rakamlar 1957'de Baas Partisinin müdahalesi öncesinde Kerkük'te yapılan en son sayıma dayanmaktadır. Bu nüfus sayımına göre Kerkük'ün nüfusu 113,989 idi. Bu nüfus sayımında en yüksek oran Türkmenler'e ait olup yüzde 40 civarındadır. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Türkmenler'i Kürtler yüzde 35, Araplar yüzde 24, Hristiyanlar ise yüzde bir oranları ile izlemektedir. El Tamim bölgesindeki nüfus dağılımına göre yüzde 55 ile Kürtler çoğunluktadır. Kürtleri yüzde 14 ile Türkmenler, yüzde 29 ile Araplar ve yüzde bir ile Hristiyanlar takip etmektedir. Kerkük'teki nüfus dengesi günümüzde tamamen değişmiştir. Bu değişikliğin sebebi, Saddam Hüseyin lideri olduğu Baas partisi Kerkük'teki Arap sayısı oldukça az olduğu için kenti "Araplaştırmak" amacıyla demografik düzenlemeler yapmasıdır. Saddam, petrol zengini kenti kontrol altına almak ve bölgeyi Arap olmayanlardan temizlemek adına Türkmenleri, Kürtleri ve Hristiyanları evlerinden zorla çıkarmış, yerlerine Irak'ın güneyi ve merkezinden (çoğunluğu Şii olan) Arapları yerleştirmiştir (Çagatay, 2007).

Irak Anayasasınının 140. Maddesi'nde, petrol zengini Kerkük bölgesinde, Saddam Hüseyin'in Kürtlerin yerine Arapların yerleştirilmesini içeren "Araplaştırma politikasını" tersine çevirmeye yönelik olarak bir uzlaşmaya varılması ve referandum yapılması öngörülmüyor. Kerküklü bir Kürt olan Irak Devlet Başkanı Celal Talabani, şehre "bizim Kudüs'ümüz," demiştir (Economist, 2007). Referandum ile Kerkük'ün özerkliği bulunan Kürt bölgesine dahil olup olmayacağına karar verilecekti. Kürtler açısından bu sorunun yanıtı çok basitti: Kerkük'ü bölgelerinin başkenti yapmak istiyorlardı (Guardian, 2007).

Kerkük sorununun çözümü için en önemli adım Irak'ın 2006 Anayasası'nın 140. Maddesi meselenin çözümüne ve şehrin siyasi geleceğine karar verilmesine yönelik üç aşamalı bir süreci zorunlu kılması idi. Birinci aşama, 2007 Mart ayından önce Hristiyanların, Türkmenlerin ve Kürtlerin kente dönerek "normalleştirme" sürecinin başlatılmasıdır. İkinci aşama ise Kerkük'ün geleceği konusunda 15 Kasım 2007'de tarihi olarak belirlenmiş üçüncü aşama olan referandum için şehrin yerel sakinlerini belirlemesidir. Bunun için 2007 Temmuz'da bir nüfus sayımı yapılması öngörülmüştür. Bu sürecin uygulanmasında en büyük engel üç önemli etnik gruptan Araplar, Kürtler ve Türkmenler'in nüfus yapısının sürekli değişmesidir. Örneğin, Nisan 2003'ten bu yana daha önce çoğunun Kerkük ile bağlantısı olmamasına rağmen 350 binden fazla Kürdün şehre geldiği yada getirildiği belirtilmektedir. Bunun 140. Maddenin uygulanmasına dair ilk aşama olan "normalleştirme"nin normallikle bir ilgisi olmadığı görülür. Şehrin ele geçirme yarışının en belirleyici unsuru Kerkük'ün petrol sahaları ele geçirme çabalarıdır. ABD Jeolojik Araştırma Merkezi, El Tamim bölgesinde Irak'ın 78 milyar varil yenilenebilir petrol rezervinin yaklaşık yüzde sekizini barındırdığını tahmin etmektedir. İngiliz şirketi RSK 2006-2007 yıllarında yaptığı araştırmalar ile El Tamim potansiyel rezervlerini 10-20 milyar dolara çıkarabileceğini belirtmektedir (Çağatay, 2007).

Bu dönemde yukarıda belirtilen gelişmelerin birçoğu gerçekleşmemiştir. Bu durumun oluşmasında o dönemde Türkiye'nin izlediği politikalar ve bölgedeki rolü ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Türkiye bir yandan Johnson Mektubu'ndan bu yana en büyük güven bunalımı yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkilerini normalleştirme adına adımlar atmıştır. Bu dönemde sıkça kullanılan "stratejik ortaklık" kavramı çerçevesinde ilişkiler çok kutuplu uluslararası sistemin gerektirdiği şekilde oluşmuştur. İkinci olarak, Türkiye bir yandan Kuzey Irak yönetimi ile PKK ile mücadele edilmesi adına işbirliği, ortak hareket etme ve ortak adımlar atma konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bu adımın en gerçek sonucu terörle mücadele adına bölgesel ve uluslararası işbirliğinin artırılması ve öte yandan terörü besleyen sosyo-ekonomik ve etnik temelli istekleri karşılayacak adımların atılmasıdır. Üçüncü olarak, Türkiye bu dönemde uyguladığı "stratejik derinlik" (Davutoğlu, 2009) politikası ile Kuzey Irak politikasını uygularken esnek davranabilme imkanı bulmuştur. Son olarak, Türkiye Kuzey Irak politikasını oluştururken yakın ulusal çıkarlarının (devletin devamı ve yaşaması) olduğu konularda ulusal yaklaşıma göre dış politikasını belirlerken orta ve uzun vadeli ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda sistemik ve neo-realist yaklaşım baskın olmaktadır (Öztürk, 2010, 19).

İnisiyatifin Türkiye'de olduğu dönemde dahi uluslararası ve iç politikada yaşanan gelişmeler bugünkü ortamı hazırlamıştır. Şöyle ki; Türk kamuoyunun düz bir çizgi zannettiği 36. Paralel, aslında Kürt bölgelerini özenle güvenli bölgeye dahil ederken, Türk bölgeleri de aynı özenle güvenli bölge dışında bırakan kırık bir çizgi olmuştur. Erbil, Kürt Federasyonu'nun başkenti olarak görüldüğü için güvenli bölgeye dahil edilmiş ve burada yaşayan Türkmenler de bu yüzden güvenli bölgede kalmıştır. Güvenli Bölge içinde kalan bir başka Türk bölgesi ise, Süleymaniye yakınlarındaki Kifri kasabası olmuştur. Ancak, Türkmenlerin yüzde 80'i aşkın kısmı Irak yönetiminin insafına terkedilmiştir (Silleli, 2005, s. 146).

Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletine doğru gidişin önünün kesilmesi amacıyla son derece önemli olan Kerkük petrolünün Kürtlerin eline geçerek, bu bölgeyi ve Kürtleri beslemesini önlemek için bölgenin Saddam'ın kontrolünde bırakılmasına Batılı güçler sessiz kalmıştır (Hasan, 2003, s.177).

1926 Ankara Anlaşmasına göre Irak Hükümeti (Irak 1932 yılında bağımsızlığını kazanmıştır, bu tarihe kadar İngiliz Mandaterliğindedir), Musul üzerindeki haklarından vazgeçen Türkiye'ye 25 yıl süreyle petrol aidatından yüzde 10 hisse verecekti, daha sonra bu hisse 500.000 İngiliz altını karşılığı satıldı (Demirci, 1990, 20). Şunu belirtmek gerekir ki M.Kemal Atatürk Musul Meselesi'nin Türkiye'nin lehine çözülmesi için çok uğraşmıştır. Ancak koşullar Musul sorununun lehimize olacak şekilde çözümüne engel teşkil etmiştir. Eğer Türkmenler bir kez daha yalnız bırakılır yada tarihi, kültürel ve ekonomik bağlantılarımıza rağmen Kuzey Irak'a stratejik müdahale edilmez ise 50 yıl sonra bölgedeki Türkmenlerden bahsetmek yalnızca bir anı olacaktır.

Musul 1926 yılında yapılan anlaşma ile Irak'a bırakıldı. Irak'ın parçalanması halinde bu anlaşma ortadan kalkacaktır. Böyle olursa Türkiye'nin Musul'da payını geri isteme hakkı doğabilir. Bu da Irak'ın yeniden sınırının çizilmesi demektir. Bilindiği gibi Musul vilayeti, Irak'ın en zengin petrol kenti olan Kerkük'ü de içermektedir (Nisf el Dünya, 2007).

5. Kürt Sorunu ve Karşılıklı Sertleşme ve Tırmandırma Politikası

Mustafa Kemal'in "Harp zorunlu ve hayati olmalıdır. Milletın hayatı tehlikeyle karşı karşıya kalmadıkça savaş bir cinayettir" sözü, yine Mustafa Kemal'in "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesinin çıkış noktasını ve dayanağını oluşturmuştur. Türkiye'nin dış politikasına yön veren bu ilke, "Türkiye'nin hiçbir ülkenin bir karış toprağında gözü yok; ama hiçbir ülkeye de bir karış toprak vermeyiz" sözlerine temel olmuştur. Ancak bu ilke ve söylemler, her ne pahasına olursa olsun barış anlamına gelen "durağan" bir politika olarak kabul edilmemelidir. En azından, düşmanın yaptığı stratejik ve taktik yanlışlardan yararlanılmalı ve hak edilen kazanımlar elde edilmelidir. Türkiye 1926 yılında Musul'u bırakmak zorunda kalmıştır ama Türkiye'nin Musul'la (günümüz koşullarında Kuzey Irak'la) ilgisinin devam ettirilmesini gerektirmektedir.

Kerkük krizi tarihsel olarak, Kürtlerin bu kentin Kürdistan bölgesinin bir parçası olduğunda, olmazsa olmaz tutumlarına bağlıdır. Nitekim bu bölgenin sınırlarını belirleme konusundaki anlaşmazlık 1970'lerde varılan özerklik anlaşmasının başarısız kalmasında başlıca nedenlerden biri olmuştur. Ancak Kürtler, bu kez erken davranarak, Amerikan işgal kuvvetlerinin yanında peşmerge güçleriyle Kerkük ve çevresine girerek yerleştiler. Bu alanda Kürtlerin en önemli başarısı, geçici Irak devlet yasası ve ardından daimi Anayasanın 140. Maddesi'yle Kerkük konusunu lehlerine güvence altına almak oldu. Bu madde, Kürtlerin beklentilerini garantiye alarak, çoğunluğu Kürt ve Şii ittifakın üyelerinden oluşan ve Kerkük'te durumun normalleştirilmesinden sorumlu olan bir komisyonun kurulmasını sağlamıştır. Kürt liderlerin, Kerkük'teki durumun normalleştirilmesinden kasti, Kürt kimliğini destekleyen tablonun korunmasıdır. Bununla birlikte böyle bir kaynak, Kürdistan bölgesinin, ekonomik kalkınmasını güçlendireceği gibi, koşulların elverişli hale gelmesinde bağımsız Kürt devletinin kurulmasının önemli temellerini atacaktır (Zeyyat, 2007). Kerkük'ün önemini Batılı bir yazar şu şekilde belirtmektedir: "Kerkük'ün petrol zenginliği, Kürtlerin bağımsızlığını sağlayacak... Kürtler Kerkük olmaksızın komşularına bağımlı bir devlet olacaklarını biliyorlar" (Bellaigne, 2007).

Türkiye, Iraklı Kürtlerin, Kerkük'ün kontrolünü ele geçirmesi halinde şu andaki Irak'ın federal yapısı içinde yer alan "Kürt bölgesinin" tam bağımsızlık kazanması için gerekli

ekonomik güce sahip olacağından endişelenmektedir. Bu gibi gelişmelerin Türkiye'nin kendi Kürt nüfusu içerisinde ayrılıkçı hareketleri körüklemesinden korkan Ankara o dönemde oylamanın ertelenmesi çağrısında bulunmuştur.

Ankara'nın askeri müdahalede bulunma olasılığı pek olmasa da, “Kürt bölgesel yönetimine” ticari baskı uygulayabilirdi. Sadece 2006'da Türkiye'nin Kürt yönetimine özellikle yakıt, inşaat malzemesi ve yiyecek ihracatı beş milyar dolar civarındaydı (International Herald Tribune, 2007). 600'den fazla Türk şirketi 2007 yılında Irak'ın kuzeyinde faaliyet göstermekteydi. Türkiye ayrıca Kerkük petrolü için başlıca kara yollarını sağlamaktadır. Dahası Türkiye, Avrupa piyasaları için Irak'ın kuzeyine doğrudan giriş noktası konumundadır. Sınırı kapatarak Türkiye, etkili bir şekilde Kuzey Irak'ın ekonomik refahının bozulmasına yol açma imkanına sahiptir (International Herald Tribune, 2007). Bir başka bakış açısına göre ise, Kuzey Irak'ta, Türk şirketleri için ekonomik fırsatlar geçmişe göre azalmıştır. Türkler hala bu bölgede çalışmaktadır. Ancak Kürtlerin diğer yabancı şirketlere sağladıkları kolaylıklarla, bu bölgeyi Türklerin tekelinden çıkarabilme imkanı bulunmaktadır. ABD, Kürtlere, petrol alanında yatırım yapmak isteyen yabancı şirketlerle doğrudan alışveriş yapmalarına izin vermiştir. Kuzey Irak, Saddam'ın devrilmesinden önce Türk şirketlerinin tekelindeydi. Söz konusu şirketler bu bölgede, yol yapımı gibi birçok alanda faaliyet gösteriyordu. Asya Times internet sitesinin yazdığına göre, “şu an Kuzey Irak'ta 300 Türk şirketi faaliyet gösteriyor ve bu sayı geçmişe oranla azalmıştır. Kuzey Irak, Türk malları için bir tüketim ve transit pazarıydı. Ancak şimdi, Batı malları Türk mallarının yerini almaya başladı “ (Purhasan, 2007).

Türkiye'de Kürtler dışlanmamıştır. Türkiye'de bir Kürt nereye gitse, orada yabancılık çekmeden yaşayabilir. Suriye'de, Irak'ta Kürtler Araplarla kaynaşmamıştır. Giyimleriyle kuşamlarıyla, hayat tarzlarıyla ayrı durmaktadır. İran'da da durum farklı değildir (Cemal, 2003, 557). Bütün bu gelişmelere rağmen Kuzey Irak'taki yapılanmanın bir çekim merkezi olacağı yönündeki kaygılar o dönemde Türk yetkililerce yersiz olarak değerlendirilmektedir.

Erdoğan, Amerikan'daki Irak Çalışma Grubu (Baker-Hamilton Komisyonu) Irak raporunu dayanak olarak alarak Kuzey Irak'a yönelik politikayı biçimlendirmiştir. Baker'in tavsiyeleri, Türkiye'nin düşünceleriyle pek çok noktada örtüşmektedir. Örneğin raporda, 2007 yılının Kasım ayında yapılması öngörülen referandumun ertelenmesinden yana olduğu belirtilirken, petrol gelirlerinin Irak'ın tüm halk grupları arasında dağılımı ve komşularla daha güçlü bağlar kurulması yönünde öneriler yer almakta idi (Hermann, 2007).

Türkiye aynı zamanda Kuzey Irak'ta Kürtlerin kontrolünde bulunan petrol kenti Kerkük'teki demografik yapının seçimleri etkileyecek şekilde değiştirildiğini belirterek bu durumdan rahatsızlığını ifade etmiştir. Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve diğer güvenlik ve dış politika yapımcıları, “Ankara'nın, Kerkük'ün statüsünün yapılacak referandumla bir oldu bittiye getirilmesini tolere etmeyeceği” yönünde uyarılarda bulunmuştur (Boland, 2007).

2007 yılının Nisan ayının ilk haftasında, Barzani: “Türkiye Kerkük'e karışırsa, biz de Diyarbakır'a karışırsınız”, ABD'nin eski Genelkurmay Başkanı Richard Myers: “Türkiye, PKK ile mücadele için Irak'a girerse, Amerikan askerleriyle karşı karşıya gelmesinden endişe duyarım” (Süter, 2007), şeklinde demeç vermiştir.

Tüm bu gelişmelerden sonra Ankara'nın verdiği ilk tepki Bağdat'taki Irak Hükümetine diplomatik bir protesto notası vermek olmuştur. Ankara'da muhabirlere o sırada Başbakan

olan Recep Tayyip Erdoğan açıklamasının ana noktaları şunlardır: “Barzani sınırlarını aşmıştır” ve “kendi sözlerinin altında ezilecektir.” Daha sonra, “Kuzey Irak, bu adımlarla çok ciddi bir hata yapıyor” şeklinde açıkça Barzani’nin politikasını değiştirmesi yönünde görüş belirtmiştir. Bu dönemde, Türkiye Kuzey Irak’taki gelişmeleri yakından izlemekte ve bağımsız bir Kürdistan’ın Türkiye’nin güneydoğusunda ayrılıkçılığı cesaretlendireceğinden endişe etmekte idi. Türkiye açısından 1990’lardan beri Kuzey Irak’ta var olan güç boşluğu “Kürt asilerin bölgeyi Türkiye’ye yönelik saldırılar için kullandığını” her fırsatta altını çizerek vurgulamasına yol açmıştır. O günlerde Ankara’da bir basın toplantısı düzenleyen Türk Hükümeti Sözcüsü Cemil Çiçek, “Kuzey Irak, Türkiye’nin maruz kaldığı etnik kökenli terörün kaynağıdır” açıklamasını yapmaktadır (Krale, 2007).

Ankara ile Erbil arasındaki bu gerilimin analizini yapan Alman bir gazeteci şu yorumda bulunmakta idi:

“Türk kamuoyunun büyük bir kesimi, Barzani’nin söylediklerinin, PKK’ya Kuzey Irak’ta göz yummaktan da öte, onun kasıtlı olarak Türkiye’ye karşı kullanıldığının da bir kanıtı olduğu görüşünde... İlk adım olarak ekonomik yaptırımlar düşünülüyor. Ardından muhtemelen Türkiye ile Kuzey Irak arasındaki sınır kapısı kapatılacak. Buradan Irak’a hayati önem taşıyan malzemeler sevkediliyor. Bu da bir işe yaramazsa, Kuzey Irak’taki PKK kamplarına saldırıların düzenlenmesi ihtimali var (Gottschlich, 2007).

Kerkük, Kuzey Irak Bölgesine dahil edilirse, Türkiye ayrılıkçı teröre karşı yaptığı mücadelede büyük darbe alabilir. Çünkü Kerkük’ün statüsünün Türkmenlerin aleyhine değişmesi akabinde petrol gelirlerinin yerel yönetimler tarafından sahiplenmesini getirecektir. Kuzey Irak’taki 1-1.5 milyon varil/gün petrol kapasitesi o dönemdeki göreceli düşük petrol fiyatları ile bile (varil başına 50-100 \$) 25-50 milyar \$ yıllık gelir anlamına gelmektedir (Kazancı, 2002, s. 24). Şimdiden PKK/KONGRA-GEL’e ağıttan destek veren böyle bir oluşum Türkiye’nin güvenliğini direkt olarak tehdit etmektedir.

PKK’nın niteliğini ve amacını açıklayan üç yazılı kaynak “ Kürdistan Devrimi’nin Yolu Manifestosu”, “Parti Programı” ve “Tüzük” te belirtildiği şekli ile; Kürdistan, sömürgeci dört devlet (Türkiye, Irak, İran, Suriye) tarafından dörde bölünmüştür. En büyük parça Türkiye Kürdistanıdır. Yarı-feodal üretim ilişkileri mevcuttur. Kürdistan devrimine Türkiye Kürdistanı öncülük yapacaktır. Devrimin niteliği ulusal demokratik devrimdir. Hedef, sömürgeciliği yıkarak, bağımsız, demokratik, ve birleşik bir Kürdistan devleti kurmaktır (Bila, 2004, s. 32).

Nihai amacı bölgede bir Kürt Devletinin kurulması için gerekli şartların oluşmasını sağlamak olan terör örgütü 1984 yılında eylemlerine başlamıştır. Örgüt 1991-1993 yılları arasında eylem yönünden etkinliğinin doruğuna ulaşmış, 1994 den itibaren 1999 yılına kadar kademeli olarak eylemsel etkinliği azalma göstermiştir. 1999-2004 yılları arasında toparlanma sürecine giren PKK, 2005 yılında tekrar eylemlerini kademeli olarak artırmış ve 01Ekim 2006 tarihinde sözde ateşkes ilan etmiştir. Halk Savunma Güçleri (HPG) Kuzey Irak’taki Kandil Dağı’nda düzenlediği dördüncü kongresinde, Ekim ayında tek taraflı olarak ilan edilen ateşkesin 2007 Mayıs ayında sona erdirilmesi kararını almıştır (Brauns, 2007). 6 Nisan 2007’den itibaren PKK, terör eylemlerine tekrar başlamıştır. PKK liderleri, 2007 baharında bir Türk askeri operasyonu beklentis içinde idiler. Ancak saldırının operasyon alanı ve süresi bakımından sınırlı olacağını tahmin etmişlerdir (Salih, 2007).

O dönemde Genelkurmay Başkanı olan Yaşar Büyükanıt ABD ziyaretinde verdiği mülakatta; Şayet korunmayan sınır sebebiyle zarar görürsek, PKK mevcut koşullardan dolayı çıkar sağlarsa, ülkemizin insanları öldürülürse; bu durumda Türkiye tehditle başa çıkmak için gereken adımları atmak konusunda tereddüt etmeyecektir" dedi (Daloğlu, 2006).

PKK'ya karşı mücadele etmek ve Kerkük petrol üssünün Irak'taki Kürt otonom bölgesine dahil edilmesinin önlenmesi için muhalefet hükümetten, Irak'a müdahale edilmesi için gerekli hazırlıkların yapılmasını talep etmekte ve Meclisten gerektiğinde müdahale etmek için yetki alınmasına yeşil ışık yakacağını belirtmektedir.

Türkiye'nin bölgeye müdahil olmaması durumunda Irak'ın kuzeyinde bir Kürt Devleti kurulmasına yönelik bölgedeki aktörler cesaretlendirilmiş olunacaktır. Türkiye'de bu dönemdeki Kuzey Irak politikasını tanımlarken aktif olmak ile maceracılık ve temkinli olmak ile tam bir kabuğuna çekilme (isolation) şeklinde iki aşırı ucu temsil eden ifadeler kullanılmakta idi. Burada önemli olan, izlenecek strateji ile optimum fayda elde edilmesidir.

Türkiye ciddi menfaat analizleri yaparak, bağımsız olarak milli güç unsurlarını geliştirme yeteneğini elde etme ve geliştirmeye devam ederken, olumsuz gelişmeleri lehine çevirebilecek radikal politika ve askeri seçenekleri göz ardı etmemeli, Türkiye'nin milli menfaatleri orta ve uzun vadeli olarak değerlendirilmelidir. İçinde bulunulan süreç Türkiye'nin olayların akışına seyirci kalma lüksünü elinden almaktadır (Güçlü, 2004, 44).

Tahran radyosunda yapılan yorum; "Görünen o ki, Türkiye'nin siyasi yetkilileri ve ordu komutanları milli güvenliğe yönelik tehditler konusunda ortak bir bakış açısına sahip değiller" şeklindedir (Tahran Radyosu, 2006). Alınan her önemli karar Milli Güvenlik Kurulunun tavsiye kararına dayanmalıydı. Eğer kırmızı çizgilerden bahsedilip akabinde bu kırmızı çizgilerin çiğnenmesine müteakip bir şey yapılamıyorsa o zaman hem içte hemde dışta itibar kaybetmemize sebebiyet veriyor ki bu ülkemize onanmaz hasarlar veriyor. Türk demek, onurlu, güvenilir, mert insan demek. Yöneticiler sorumsuz davranışlar içerisine girmemelidir.

Terör olayları neticesinde; 6000 güvenlik görevlisi şehit olmuş, 5500 vatandaşımız katledilmiş, 33500 terörist ölü ele geçirilmiştir Binlerce hektar orman yanmış, ülkenin milyarlarca dolar ekonomik kaybına sebep olmuştur (Çetiner, 2003, 161).

PKK'yı dolaylı veya direkt destekleyen HADEP 1995 seçimlerinde Türkiye genelinde % 4,17, 1999 seçimlerinde % 4,72, DEHAP 2002 seçimlerinde % 6,2 oy almıştır. Her üç seçimde de bölge genelinde ilgili partiler % 17 civarında oy almıştır. Diyarbakır'da; HADEP 1995 seçimlerinde %46, 1999 seçimlerinde % 45, 2002 seçimlerinde DEHAP % 56 oy almıştır. 2002 seçimlerinde Hakkari, Van, Şırnak, Mardin hatta Iğdır'da DEHAP % 40 ve üzerinde oy almıştır. 2007 yılında yapılan genel seçimlerinde Kürt kökenli bağımsız adaylar toplam % 5,23 oy alarak 26 milletvekili çıkarmıştır. Son yapılan 2011 genel seçimlerinde kapatılan Kürt partilerin en sonuncu olan Barış ve Demokrasi partisi ile parlemontaya giren milletvekili sayısı rekor 35'e ve oy oranı ise % 6,57 olarak gerçekleşmiştir.

Ayrılıkçı Terör Örgütü halihazırda tehdit niteliğini devam ettirmektedir. Kuzey Irak'taki oluşum nedeniyle bugün daha girift olan sorunun çözümüne yönelik yöneticiler, bölge ülkelerini de gözeterek, mümkün olduğunca ABD'yi de yanına alacak şekilde aktif bir politika izlemeye çalışmaktadırlar.

Bölgesel aktörlerin tespit ettiği hareket tarzlarına bağımlı olarak politika

geliştirmemek, politika belirlemede proaktif hareket etmek gerekmektedir. Herşeyden önce Türk kamuoyu ABD’den NATO’ya ve BM’den AB’ye kadar geleneksel olarak kabul edilmiş tüm batılı ittifaklara güvensizlik içerisinde olduğu unutulmamalıdır (Daloğlu, 2006).

6. Sonuç

Türkiye’nin Kuzey Irak yaklaşımının ile ilgili en önemli kavramlar “güvenlik” ve “kimlik” insan ihtiyaçları ile “Sevr Sendromu”dur. Kuzey Irak politikası ve Türkiye’nin Kürt politikası daha çok güvenlik endişeleri ve iç ve dış güvenlik ihtiyaçlarının tatmin edilmesine bağlıdır. Kürtler açısından en önemli ihtiyaç ise “Kürt kimliği”nin tanınması ve bu ihtiyacı karşılayacak politikalar üretilmesidir. Bunun yanında Türkiye’nin Kuzey Irak ve Kürt sorunu konusunda irrasyonel davranışlar sergilemesinin nedeninin altında “Sevr Sendromu” denilen ve grup-içi korkuların ve grup bilinçaltı dünyasına işlemiş olan bölünme ve parçalanma algısıdır. Bu korku ve algılar Türkiye’nin yukarıdaki bölümlerde 2000’li yıllarda açıklanan Kuzey Irak yaklaşımının oluşumunda temel parametre olmuştur. Bu çalışma sonuç olarak “güvenlik” ve “kimlik” ihtiyaçları ve “psiko-analitik ve psiko-tarih” yaklaşımların Türkiye’nin 2000 sonrası Kuzey Irak ve Kürt sorunu politikalarının açıklanmasında diğer birçok değişken yanında önemli değişkenlerden olduğunu belirtmektedir. Güvenlik ihtiyacı açıklanırken realist kavramlar özellikle güç kavramına vurgu yapılmalıdır. Kimlik ihtiyacı ise self-determinasyon hakkı gibi kavramların üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

Çağdaş dünyanın önde gelen büyük bir ulus devleti olan Türkiye Cumhuriyeti, kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün ortaya koyduğu devlet modeli doğrultusunda, üniter ve merkezi bir cumhuriyet devletidir. Bütün modern anayasalarda olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti anayasasında, devletimizin laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Küreselleşmenin getirdiği geçiş dönemi içerisinde Türkiye’nin kendi güvenliği açısından öncelikle koruması gereken kendi anayasasında bulunan devlet modelidir. Bu korunmadıkça Türkiye’nin güvenliğinden söz edilemez. Türkiye, kuruluşunda varolan ulusal kimliğini ve anayasasındaki devlet modelini sürdürmek zorundadır (Kona, 2005, s. 134).

Türkiye’nin dış politikası’nın 2000’li yılların ikinci yarısında “komşularla sıfır sorun politikası” çerçevesinde temel bir değişime uğramış, daha aktif ve çok-boyutlu bir hal almıştır. Bunun sonucu olarak, Türkiye ilginç bir şekilde çatışma çözümü yöntemlerine uygun olarak uzlaşmacı, arabuluculuk gibi rollerinin olduğu ve realist-idealist karışımı bir politika gütmeye yönelmiştir. Örneğin, Suriye, Ermenistan, Irak ve hatta Kuzey Irak bölgesindeki yönetim ile ilişkiler geleneksel realist anlayışın yanında idealizm unsurları ve diyalog, uzlaşma, ve barış söylemleri içeren bir yöne kaymıştır. Türkiye Kuzey Irak bölgesi ile ilişkilerini sıfır-toplamlı olmaktan çıkarmak adına Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 30 Ekim 2009’da Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan 70 işadamı ve bürokrat ile birlikte Kuzey Irak’ı ziyaret etmiştir (Ulutas, 2010, 4).

Türkiye’nin milli menfaatleri açısından Irak’ta, ülkenin tamamını güçlü bir şekilde yönetebilecek merkezi otoritenin hakim kılınacağı demokratik cumhuriyet modeli en uygun hal tarzıdır. Ancak kısa vadede bu olasılık pek mümkün gözükmemektedir.

Irak’ın kuzeyinde muhtemelen önce federatif daha sonrada bağımsız bir devlet

kurulmak istenecektir. Dolayısıyla her türlü olasılığa karşı gerçekçi, milli menfaatlerimizden ödün vermeyen politikalar geliştirilmeli ve zamanı geldiğinde ilgili politikalar uygulanmalıdır.

Gücün sözlük anlamlarından birinde etkileme kuvveti olduğu dikkate alınır, uluslararası ilişkilerde devlet gücünü yansıtabildiği ölçüde güçlüdür. Güçlü gücünün yettiği her şeyi yapar, güçsüz de boyun eğer. Türkiye hiçbir zaman için boyun eğmemelidir.

Taviz tavizi gerektirir prensibinden hareketle Türkiye, Kerkük'ün Kuzey Irak Bölgesine dahil edilmesini savaş sebebi (casus belli) sayacağını tüm dünyaya deklare etmelidir. Zafer sondan bir önceki hatayı yapanındır. Kerkük'ün Kuzey Irak Bölgesine dahil edilmesi, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikası açısından bir hata olacaktır.

Türkiye, güç politikasını uygularken mümkün olduğunca bölgedeki devletleri karşısına almamaya ve ortak bir mutabakat çerçevesinde hareket etmeye özen göstermelidir. Bununla birlikte Irak'ta askeri olarak bir süre daha kalacak gibi görünen ABD ile işbirliğine açık olmakla birlikte ilişkilerde ani çıkacak krizlere de iyi bir kriz yönetimiyle cevap verebilmelidir.

PKK Irak Savaşının başlamasından bu yana geçen dört yılı Kuzey Irak'ta varlığını güçlendirmek için kullanmıştır ve bu süre içinde Irak-İran sınırı boyunca uzanan Kandil dağlarında tam olarak fonksiyon gösteren bir üs (eğitim kamplarıyla, mühimmat depolarıyla, keşif ve iletişim merkezleriyle) ve bu civarda birçok kamp kurmuştur. Bu üsler Türkiye'ye yönelik saldırılar düzenlenmesi için eğitim vermekte ve koordinasyonu sağlamaktadır. ABD'nin askeri gözetimi altında bulunan, fakat gerçekte Iraklı Kürt partileri tarafından (Kürdistan Demokratik Partisi-KDP ve Kürdistan Yurtseverler Birliği-KYB) idare edilen bu bölgede bulunan PKK terör örgütünü bertaraf etmek için derhal harekete geçilmelidir (ANKA, 2006).

Irak'taki merkezi yönetimin güçlendirilmesine yönelik tüm faaliyetleri desteklemek gerekmektedir. Ancak PKK sorunu çözülmeden, Türkiye kendisini tam olarak Irak'ta istikrar kurulmasına bağlamamalıdır.

Türkiye'ye hasım olan devletler, Türkiye'nin dengelerini sarsmak maksadıyla başlangıçta terör örgütünü kullanma politikası izlemişler, bilahare bu politikalarını genişleterek, tarihte de defalarca yaşandığı üzere, Kürtleri kullanma politikasına dönüştürmüşlerdir.

Kürt Ayaklanmalarının tarihsel boyutu incelendiğinde görülecektir ki, isyanların yoğun olarak yaşandığı dönem 1919–1937 yılları arasındadır. Yani Kurtuluş savaşı yılları ile 1938'e kadar olan zaman dilimi. İsyanlardan 15 adedi Osmanlı'nın son dönemlerinde, 25 adedi Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmiştir. 1970'li yıllarının sonlarında tekrar filizlenen ayrılıkçı terör örgütlerinin uzantısı olan PKK'nın 1984 yılında eyleme başlaması ve günümüze kadar süren terör eylemleri vuku bulmuştur. 1939 ile 1984 yılları arasında ciddi bir Kürt ayaklanması olmamıştır, çünkü komünizm tehlikesi vardır. PKK'nın başlangıç dönemi hariç Kürt ayaklanmalarını destekleyen devletlerin emperyalist devletler olduğu çok açıktır. Emperyalist devletler için bugün yanı başımızda kuracakları bir Kürt Devleti onların nihai amacı olamaz. Küçük bir Kürt Devleti için bölge ülkelerini karşısına almak emperyalist devletler için gerçekçi bir politika olmaz. Ancak küçük bir Kürt devleti ile Türkiye korkutulup, emperyalist devletlerin güdümünde hareket etmesi sağlanabilir. Bölge ülkeleri ile korkutulan küçük bir Kürt Devletinde istenilen her şey yaptırılabilir. Irak'ın kuzeyindeki tüm

petrolün kontrolü kurulacak olan bir Kürt Devletine de verilse, petrol gelirlerinin büyük bölümü emperyalist devletlerin petrol ve silah firmalarının kasasına girecektir. Dolayısıyla bölgeye yönelik politika belirlerken muhatabamızın emperyalist devletler olduğu bilinci ile hareket etmemiz gerekmektedir. Emperyalizmin doğası gereği ilişkilerini kar-zarar ekseninde belirler. Bölgedeki oyundan beklenen kârı ters ilişileşim (ters korelasyon) yaratacak şekilde zarara dönüştürdüğü takdirde Türkiye, bölgesel bir güç olarak sıvrilecek ve bölgedeki ağırlığını hissettirecektir.

Irak'ın kuzeyinde etkin siyasi ve askeri bir güç haline gelmiş PKK'nın derhal pasifize edilmesi gerekmektedir ve geliştirilecek çok yönlü politikalar ile zaman içerisinde örgütün marjinalleşmesi sağlanmalıdır. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra esen milliyetçilik rüzgarı mutlak suretle bireysel liberalizm ile ikame edilmelidir. Bunun içinde ilk şart insanların can ve mal güvenliği her ne pahasına olursa olsun sağlanmalıdır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra anavatandan ve Anadolu Türklüğünden ayrılmak zorunda kalan Irak Türkmenleri, yaklaşık 80 yıldan beri, Irak yönetimi altında gelmiş geçmiş bütün iktidarların baskı ve zulmü altında yaşayarak asimile edilmeye çalışılmış olmasına rağmen Türklüklerini kaybetmemiş; Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ile Anadolu Türklüğüne karşı sevgi ve bağlılıkları hiç eksilmeyen bugün sayıları 2.500.000 (Bu sayı bazı yabancı kaynaklarda daha düşüktür) bulan Türkmenlerin kısmende olsa Irak Hükûmeti ile Kürt grupların insafına bırakmadan sosyal, siyasi ve ekonomik haklarına yönelik gelişme sağlamak için Türkiye her türlü yardımı yapmalıdır.

Savaşların nedeni genelde güçlünün güçsüze karşı geliştirdiği korkudur. Türkiye'nin bu sarmaldan çıkması gerekir. Kuzey Irak'ta Kürt devleti kurulmasına karşılık Kerkük ve Musul talep edilmelidir. Gerekirse Kuzey Irak'taki diğer kentlerde yaşayan Türkmenlerle, Kerkük'te yaşayan Kürtler mübadele edilmelidir. Ya da Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde Türkiye'nin garantörlüğünde (Türkmen, Arap, Kürt, Hristiyan vs. içerecek şekilde) özel statülü bir devlet kurulmalıdır. Statüko korunamayacaksa mutlaka inisiyatif Türkiye'de olmalıdır. Gerekğinde Fırat ve Dicle'yi silah olarak kullanmaktan çekinilmemelidir.

Türkiye NATO ülkeleri arasında GSMH oranına göre silahlanmaya ABD'den sonra en çok pay ayıran ülkedir. Bir oldubittiye asla izin verilmemeli, ama böyle bir girişimde de fırsatlardan azami ölçüde istifade edilmelidir. Eğer oluşumlara seyirci kalınacak ise askeri harcamalar derhal kısıp, ekonomik yatırımlara paraların aktarılması sağlanmalıdır.

Bölgeye yönelik ütöpik olmakla birlikte en iyi çözüm; ABD'nin tüm askerlerini çekmesini sonrası post-Amerikan periyodunda Irak'ın “demokrasiler savaşmaz” prensibinden hareketle demokrasi, serbest ekonomi, insan hakları, özgürlükler ve 21. yüzyıl değerleri çerçevesinde ekonomik, siyasi, askeri, kültürel, ve sosyal açılardan tam bir istikrara kavuşmasıdır.

KAYNAKÇA

- ANKA, (2006) “İran Basını:Türkiye İle İran'dan Ortak PKK Komisyonu”, 21 Kasım 2006.
Aras, B., (2004) *Irak Savaşı Sonrası Ortadoğu*, Tasam Yayınları, İstanbul.
Bellaigue, C., (2007) “Kontrol Altına Alınamayan Kürtler”, *The New York Review of Books*,

16 Mart 2007.

Boland, V., (2007) “Türkiye PKK’lı Ayrılıkçılara Karşı Sınır Ötesi Operasyonu İnceliyor”, *Financial Times Gazetesi*, 01 Şubat 2007.

Brauns, N., (2007) “Kürt Gerillası Ateş Altında”, *Junge Welt*, Almanya, 14 Şubat 2007.

Cemal, H., (2003) *Kürtler*, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

Çağatay, S., (2007) “Kerkük İçin Savaş”, *The Washington Institute For Near Policy*, 16 Ocak 2007. <http://www.rizgari.com/modules.php?name=News&file=print&sid=6685>

Çetiner, S., (2003) *Sorunlarıyla Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gerçeği*, Ankara.

Daloğlu, T., (2006) “Ankara’daki Jeopolitik Gerçekler”, *The Washington Times Gazetesi*, 01 Kasım 2006.

Davutoğlu, A. (2009). *Stratejik Derinlik (Türkiye’nin Uluslararası Konumu)*, Küre Yayınları, 55. Basım, İstanbul.

Demirci, N., (1990) *Kerkük’ün Siyasi Tarihi*, İstanbul.

El Kuds El Arabi Gazetesi, (2006) “Irak’ın Bölünmesi Artık Bir Vakıa Olmuştur, Kürtlerin Bağımsızlıklarını İlan Hakkı Var”, 01 Kasım 2006.

Erdoğan, R.T., (2006) “Türkiye Yeni Irak İdealine Bağlı”, *The Wall Street Journal Gazetesi*, 30 Ağustos 2006.

Esin, Necmettin, (1976) “Irak Türkleri”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Gottschlich, J., (2007) “Ankara Iraklı Kürtleri Tehdit Ediyor”, *Der Standard Gazetesi*, Avusturya, 12 Nisan 2007.

Güçlü, O., (2004) “Ortadoğu’da Değişim Nedenleri ve Muhtemel Sonuçlar”, *Harp Akademileri Bülteni*, İstanbul, 2004.

Gül, A., (2006) *Hürriyet Gazetesi*, 27 Ekim 2006.

Hadi, M., (2006) “Kürt Liderlerin Komşu Kürtler Kozunu Kullanmaları”, *Baztab Gazetesi*, 22 Kasım 2006.

Hasan, M., (2003). “Türkmenler, Türkiye-Irak”, *Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2003.

Hermann, R., (2007) “Bekleyişin Sonu”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung Gazetesi*, Almanya, 11 Ocak 2007.

Hughes, K., (2007) “Kıbrıslılar ve Kürtler”, *Int. Herald Tribune Gazetesi*, İngiltere, 15 Kasım 2006.

International Herald Tribune Gazetesi, (2007) “Kerkük Barut Fıçısı”, 8 Mart 2007. Erişim Tarihi: 12 Aralık 2012

<http://german.rizgari.com/modules.php?name=News&file=print&sid=7192>

Kalkony B., (2007) “Türkiye’de Irak’a Olası Bir Askeri Müdahale Açıkça Tartışılıyor”, *Die Welt Gazetesi*, Almanya, 16 Ocak 2007.

Kaymaz, Ş., (2003) *Musul Sorunu*, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003.

- Kazancı, H., (2002) *Yol Ayrımına Gelen Irak*, Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi Yayınları, Ankara.
- Keetman, J., (2007) “Türkiye Başbakanı’ndan Iraklı Kürtlere Tehdit”, *St. Galler Tagblatt Gazetesi*, İsviçre, 10 Ocak 2007.
- Kocaoğlu, M., (1995). *Parçalanmak İstenen Topraklar*, Bilgi Yayınları, Ankara.
- Kona, G.G., (2005). *Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye’nin Güvenliği*, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul.
- Krale, N., (2007). “Kürt Gerilimi Irak Görüşmelerinin Yerini Değiştirdi”, *Washington Times*, 11 Nisan 2007.
- Nısf-el Dunya Gazetesi*, (2007) “Türkiye Irak’ın Bölünmesi Halinde Kerkük’ü İstiyor”, Mısır, 4 Mart 2007.
- Öke, M. K., (1995) *Musul - Kürt Sorunu 1918 – 1926*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Özkan, T., (2003) *Bush ve Saddam’ın Gölgesinde Entrikalar Savaşı*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, M. (2010). “Türkiye’nin Kuzey Irak Politikasına Teorik Bir Bakış”, *Akademik Bakış Dergisi*, 19. Sayı, Ocak-Şubat-Mart 2010, s.1-21. <http://www.akademikbakis.org/19/13.pdf>
- Purhasan, N., (2007) “Türkiye ve Irak Yapbozu”, *Aftab-e Yazd Gazetesi*, İran, 9 Nisan 2007.
- Rousseau, J.J., (1990) *Toplum Sözleşmesi* (Çev. V. Günyol), İstanbul.
- Salih, M., (2007) “Kürt Yurdunda Savaş Tehdidi Ufukta Belirdi”, *Dawn Gazetesi*, Pakistan, 13 Mart 2007.
- Saygı, Ö., (2004) “İşte Osmanlı Arşiviyle Barzani’nin Kerkük Yalanı”, *Gözcü Gazetesi*, 21 Ekim 2004.
- Schuster, J., (2006) “Gücünü Abartan Türkiye”, *Die Welt Gazetesi*, Almanya, 16 Kasım 2006.
- Sezer, Ahmet Necdet. TBMM 22 nci dönem 5 nci yasama yılının açılışında yapılan Cumhurbaşkanı’nın konuşması.
- Silleli, T., (2005) *Büyük Oyunda Türkiye-Irak İlişkileri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Sonyel, S.R., (1987) *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sturmer, M., (2007) “Türkiye’nin Irak’taki Güç Politikası”, *Die Welt Gazetesi*, Almanya, 16 Ocak 2007.
- Süter, Ş., (2007) “Kucaktaki Barzani”, *Akşam Gazetesi*, 10 Nisan 2007.
- Ulutas, Ufuk. (2010) “Turkish Foreign Policy in 2009: A Year of Pro-activity”, *Insight Turkey*, vol. 12, no.1, ss. 1-12.
- Tahran Radyosu*, (2006) İran, 31 Ekim 2006.
- The Economist Gazetesi*, (2007) “Diğer Kudüs...Irak ve Kürtler”, 07 Nisan 2007.
- The Guardian Gazetesi*, (2007) “Türkiye Kürt Sorununda ABD’den Destek Arayışında”, 07 Şubat 2007.
- Zeyyat, M., (2007) “Irak’ın Kapıdaki Krizi: Kerkük”, *El Ahram Gazetesi*, 18 Mart 2007.